

Margarita Ilieva, Rafał Gotowski, Bezrobocie na regionalnych rynkach pracy Polski i Bułgarii. Przykład województwa kujawsko-pomorskiego i sofijskiej oblasti. Unemployment of the Regional Labour Market in Poland and Bulgaria. The Case of Kujawsko-Pomorskie Province and Sofia District. *Journal of Health Sciences*. 2013;3(14), 190-203, ISSN 1429-9623 / 2300-665X.

The journal has had 5 points in Ministry of Science and Higher Education of Poland parametric evaluation. Part B item 1107. (17.12.2013).

© The Author (s) 2013;

This article is published with open access at License Open Journal Systems of Radom University in Radom, Poland
Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.
This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

Conflict of interest: None declared. Received: 16.10.2013. Revised: 14.11.2013. Accepted: 20.12.2013.

Oryginalny tekst stanowi rozdział w monografii "Problemy zarządzania przestrzenią miasta i jego otoczeniem" pod red. Rabant H., Gotowski R., Barwińska S., wyd. Promotio Geographica Bydgosiensia, tom VI, UKW Bydgoszcz, 2010, s. 173-188. ISBN 978-83-7096-794-9

BEZROBOCIE NA REGIONALNYCH RYNKACH PRACY POLSKI I BUŁGARI. PRZYKŁAD WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO I SOFIJSKIEJ OBLASTI.

Unemployment of the Regional Labour Market in Poland and Bulgaria.
The Case of Kujawsko-Pomorskie Province and Sofia District.

Margarita Ilieva, Rafał Gotowski

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Streszczenie

Badanie bezrobocia jako zjawiska jest bardzo ważne dla badań ekonomiczno-geograficznych. Porównanie bezrobocia regionalnych rynków pracy w województwie kujawsko-pomorskim (Polska) i Sofijskiej oblasti (Bułgaria) pokazuje podobne cechy oraz tendencje zmian bezrobocia. Głównymi priorytetami polityki na rynku pracy w obu regionach w ostatnich latach są aktywne działania, dotyczące zmniejszenia bezrobocia oraz wdrażanie narodowych, regionalnych i lokalnych projektów i programów dla stymulacji zatrudnienia.

Słowa kluczowe: bezrobocie, regionalny rynek pracy, polityka na rynku pracy, Polska, Bułgaria, województwo Kujawsko-Pomorskie, Sofijska oblast

Wprowadzenie

Badanie bezrobocia jako zjawiska społeczno-gospodarczego na poziomie jednostek terytorialnych ma ogromne znaczenie. Wynika to z faktu, że bezrobocie jest problemem, który dotyczy nie tylko bezpośrednio osób bez pracy, ale obejmuje również gospodarstwa domowe i rodziny (Węclawowicz 2002), a w konsekwencji rzutuje na kondycję całej sfery społeczno-gospodarczej danej jednostki terytorialnej.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie i porównanie zjawiska bezrobocia na regionalnych rynkach pracy Polski i Bułgarii z uwzględnieniem bezrobocia na obszarach wiejskich. Oczywiście tak krótki artykuł nie umożliwi dokonania wszechstronnej charakterystyki i oceny tak skomplikowanego zjawiska jakim jest obecnie, dlatego charakterystyką objęte zostały jedynie niektóre ważniejsze jego aspekty.

Charakterystyka porównawcza badanych obszarów

W ostatnim dwudziestolecu Polska i Bułgaria rozwijają się identyczną drogą - od początku lat 90-tych zaczęły one przejście od gospodarki centralnie planowanej do gospodarki rynkowej. W czasie przystosowania się do akcesji w UE wprowadzały

podobnie reguły i wspólne polityki, co w efekcie zaskutkowało dla obu z nich pełnoprawnym członkostwem w UE.

Analizowane obszary stanowią dwie wybrane jednostki stanowiące najwyższy szczebel podziału administracyjnego. W odniesieniu do Polski jest to województwo kujawsko-Pomorskie, natomiast w przypadku Bułgarii - sofijska oblas¹. Obie badane jednostki różnią się od siebie obszarowo oraz ludnościowo (tab. 1).

Tab. 1. Województwo kujawsko-pomorskie i Sofijska oblas na tle kraju (2007r.).

Wskaźniki	Woj. kujawsko-pomorskie		Sofijska oblas	
	Wartość	udział w porównaniu do kraju (%)	Wartość	udział w porównaniu do kraju (%)
Obszar (km ²)	17972	5,7	7062,3	6,36
Ludność (tys.)	2066,1	5,4	256,5	3,36
Ludność w wieku produkcyjnym (tys.)	1334,3	bd	154,6	3,21
Siła robocza (tys.)	820,7	bd	109,9	3,15
Liczba pracujących (tys.)	697,5	5,2	104,0	3,20
Bezrobotni zarejestrowani (tys.)	123,2	7,1	(5,9)* (9,9)**	(2,46)* (3,45)**
Stopa bezrobocia (%)	15,2	11,4 (Polska)	7,9	7,7 (Bułgaria)**

*Według Narodowego Instytutu Statystycznego²

**Według Agencji Zatrudnienia lub Dyrekcji „Regionalny Urząd Pracy” Sofia

Województwo kujawsko-pomorskie jest dwa i pół razy większe od jednostki bułgarskiej, natomiast ludnościowo około osiem. Na marginesie można dodać, że podobne relacje dotyczą samej Polski i Bułgarii, bowiem obszar Polski jest trzykrotnie większy od Bułgarii, a pod względem ludności ponad pięć razy. Biorąc pod uwagę powierzchnię regionu Sofijska oblas jest na drugim miejscu w kraju (wśród 28 jednostek tego typu). Jeżeli chodzi o ludność to plasuje się na dziesiątym miejscu. Znajduje się ona w południowo-zachodniej części Bułgarii i sąsiaduje bezpośrednio z 9 innymi jednostkami. Stanowi jedyną w kraju jednostkę pozbawioną głównego miasta (centrum). Nie ma tu też miasta zaliczanego do kategorii dużych i średnich. Centralną rolę administracyjną pełni dla tego obszaru miasto Sofia, w których są administracje dwóch oblas.

¹ W Bułgarii istnieje dwustopniowy podział administracyjny - 28 oblas i 264 obshini (2006 r.). Oblas to jednostka administracyjna odpowiadająca polskiemu województwie, a obshina – polskiej gminie.

² Podstawowe informacje o zarejestrowanych bezrobotnych w Bułgarii zbierane są przez urzędy pracy i udostępniane przez Agencję Zatrudnienia oraz przez Narodowy Instytut Statystyczny. Narodowy Instytut Statystyczny prowadzi badania rynku pracy cztery razy w roku (marzec, czerwiec, wrzesień, grudzień). W ten sposób informacje dotyczące bezrobocia, opracowywane przez dwie niezależne instytucje, różnią się między sobą, co utrudnia prowadzenie analiz podczas badań naukowych.

Ryc. 1. Sofijska Oblast na tle podziału administracyjnego Bułgarii.

Sofijska oblast składa się z 22 obsztyn (gmin), co daje pierwsze miejsce w skali całego kraju. Znajduje się tu w sumie 283 osiedli, w skład których wchodzi 18 miast i 265 wsi. Zdecydowanie większa liczba osiedli występuje jednak w województwie kujawsko-pomorskim, gdzie znajdują się 52 miasta, w tym Bydgoszcz zaliczana do największych miast kraju, oraz 3 533 miejscowości wiejskich.

Niezależnie od podobieństw, widoczne są także różnice w wielu sferach pomiędzy badanymi regionami. Dotyczą one na przykład sposobu określenia istoty i granic obszarów wiejskich. Za obszary wiejskie w Polsce uznaje się tereny na których położone są tylko osiedla wiejskie. Z kolei w Bułgarii terenami wiejskimi są obsztyni (gminy) na obszarach których nie ma miasta liczącego powyżej 30 tys. mieszkańców, a gęstość zaludnienia nie przekracza 150 os./km²³. W konsekwencji wszystkie obsztyni Sofijskiej oblasti zaliczane są do obszarów wiejskich, pomimo że są tu również miasta (wszystkie znajdujące się tu miasta liczą mniej 30 tys. mieszkańców).

Pojęcie bezrobotnego oraz struktury zajmujące się bezrobociem w Polsce i Bułgarii

Termin „bezrobotny” w Bułgarii i w Polsce powstał na podstawie definicji stworzonej przez Międzynarodową Organizację Pracy. Pomimo tego różni się on między obu państwami. Według wspomnianej organizacji, bezrobotny to osoba w wieku 15-74 lat, nie posiadająca pracy w badanym okresie, lecz aktywnie szukająca pracy w okresie 4 tygodni od czasu wykonania badania, będąca w stanie ją rozpocząć w czasie do 2 tygodni od końca badań; bądź osoba nie szukająca aktywnie pracy, lecz oczekująca na jej rozpoczęcie w okresie do 3 miesięcy od dnia przeprowadzenia badania lub osoba zmuszona do bezpłatnego urlopu, dłuższego niż 3 miesiące, ale która aktywnie szuka pracy i jest w stanie ją rozpocząć. Z kolei w Polsce bezrobotny, to osoba pełnoletnia (z wyjątkiem młodocianych absolwentów), nie zatrudniona i nie posiadająca pracy, zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia (w pełnym wymiarze czasu godzin), zarejestrowana we

³ W ten sposób do obszarów wiejskich zalicza się 232 z 264 obsztyni w kraju.

właściwym Urzędzie Pracy. W Bułgarii według Ustawy o Stymulacji Zatrudnienia (2002) bezrobotny to osoba, zarejestrowana w Urzędzie Pracy, która nie pracuje, szuka pracy, ma gotowość jej podjęcia w ciągu 14 dni od zawiadomienia z Urzędu Pracy (*Ustawa...2008*). W obu krajach bezrobotnymi mogą być obywatele kraju, ale także obcokrajowcy posiadający zezwolenie na pobyt stały, jak również osoby korzystające z praw uchodźcy. Duże znaczenie dla funkcjonowania całego rynku pracy i rozwiązywania problemu bezrobocia było zmodyfikowanie i stworzenie określonych norm prawnych oraz odpowiedniej sfery instytucjonalnej zajmującej się bezpośrednio tym zjawiskiem. W obu krajach na początku lat 90-tych wprowadzono liczne zmiany w Kodeksie Pracy. Zmianom uległy także zadania Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. W Polsce w 1994 roku weszła w życie ustawa o zatrudnieniu i zwalczaniu bezrobocia⁴. W Bułgarii, na początku okresu przejściowego regulacja prawna zagadnień związanych z bezrobociem odbywała się za pomocą rozporządzeń. Pierwszym aktem prawnym normującym sytuację bezrobotnych w Bułgarii była Ustawa o Ochronie Bezrobotnych i Stymulacji zatrudnienia⁵ przyjęta w 1997 roku. Na skutek zmieniających się warunków na rynku pracy przyjęte zostały nowe akty prawne: w Bułgarii w 2002 roku (*Ustawa o Stymulacji Zatrudnienia*)⁶, w Polsce w 2004 roku (*Ustawa o Promocji Zatrudnienia i Instytucji Rynku Pracy*). W obu krajach problematyka walki z bezrobociem należy do zadań Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Struktura instytucjonalna urzędów pracy w Polsce jest trzystopniowa: Krajowy Urząd Pracy, Wojewódzkie Urzędy Pracy oraz Powiatowe Urzędy Pracy (462 oddziały). Instytucjami regionalnego rynku pracy są Wojewódzkie Urzędy Pracy (wraz z filiami). W odniesieniu do województwa kujawsko-pomorskiego jest to Wojewódzki Urząd Pracy w Toruniu wraz z 20 Powiatowymi Urzędami Pracy. Z kolei w Bułgarii działa Narodowa Agencja Zatrudnienia, która wchodzi w skład Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Zaplecze instytucjonalne zajmujące się problemem bezrobocia jest z kolei dwustopniowe. Do instytucji regionalnego rynku pracy należy 9 Dyrekcji „Regionalnych Urzędów Pracy”, obsługujących kilka obsłasti. W ich skład wchodzi 105 Biur Pracy obejmujących swym obszarem działania jedną lub więcej gmin. Dla lepszej organizacji pracy w skali lokalnej działa 166 filii (w 2008 r.). Sofijska obsłasta należy do Dyrekcji „Regionalny Urząd Pracy” w Sofii, która obsługuje w sumie 3 obsłasti (obsłasta Sofia-stolica, Sofijska obsłasta i Perniszka obsłasta). Liczba biur pracy w Sofijskiej obsłaste zmniejszyła się wyraźnie w ostatnich latach, bowiem część z nich zaczęła funkcjonować jako filie biur. W 2007 roku istniało 6 Biur Pracy w całej obsłaste. Z powodu dużej liczby obsztyn i osiedli, a także dużych odległości między nimi, funkcjonowało tu 10 filii. Funkcje biur pracy w Bułgarii oraz powiatowych urzędów pracy w Polsce są identyczne.

Specyficzne charakterystyki bezrobocia w badanych jednostkach

Bezrobocie jako współczesne zjawisko społeczno-gospodarcze pojawiło się w Polsce i Bułgarii na początku lat 90-tych XX w. Tendencje zmian bezrobocia w obu regionach były podobne. Analizy tego zjawiska pokazują wysoką dynamikę i szybki wzrost liczby bezrobotnych na początku lat 90-tych, co było związane z przemianami gospodarczymi (zamknięcie zakładów, likwidacja dużych gospodarstw rolnych – państwowych w Polsce i spółdzielczych w Bułgarii, trudnościami rozwoju gospodarczego, itd.), dalej wyraźne wahanie liczby bezrobotnych w poszczególnych latach i jej zmniejszenie do 2007 roku.

⁴ (Dz.U. Nr 6, poz. 56)

⁵ Zakon za zakrila pri bezrobotica i nasarczawane na zaetosta (*Ustawa o ochronie bezrobotnych i stymulacji zatrudnienia*), Darżawen Westnik (*Gazeta Państwowa*), br. 120, 1997

⁶ Zakon za nasarczawane na zaetosta (*Ustawa o stymulacji zatrudnienia*), www.mlsp.government.bg/bg/law/law/index.htm

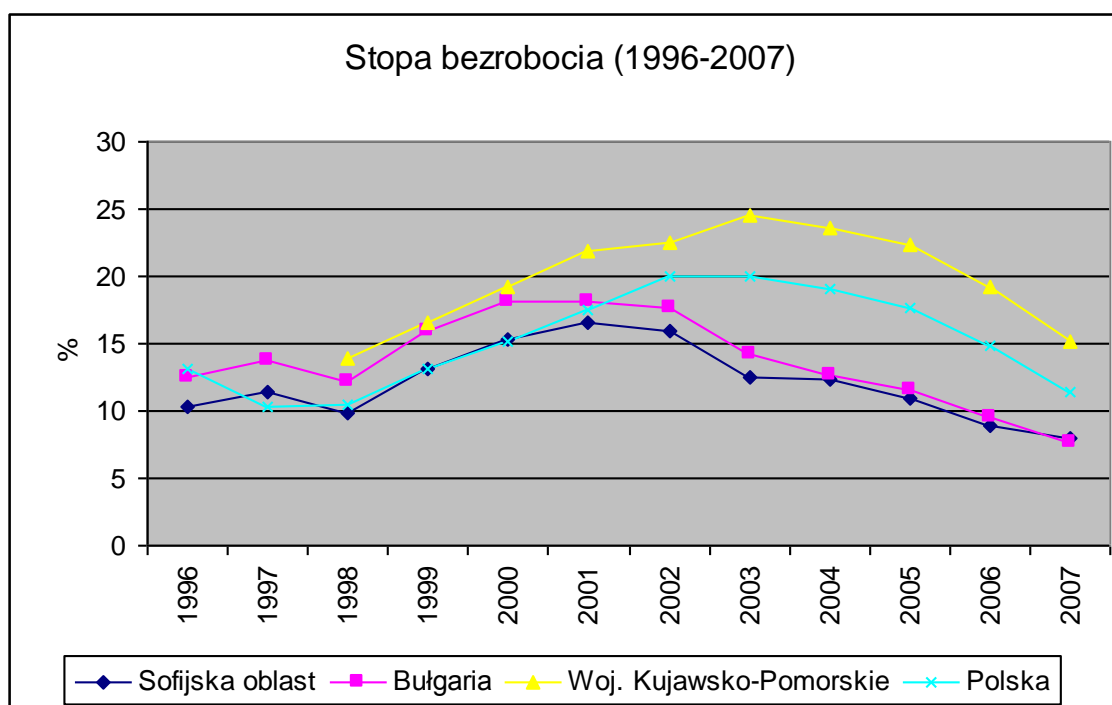
W badanym okresie 1996-2007, największa liczba bezrobotnych w Sofijskiej oblasti wystąpiła w 2001 roku (20,9 tys. os.), natomiast w woj. kujawsko-pomorskim w 2003 roku (212,1 tys. os.). Od tego okresu nastąpiły w obu jednostkach trwałe tendencje spadkowe. W Sofijskiej oblasti w 2007 roku liczba bezrobotnych spadła do 9,9 tys. (tab.1), co wskazuje na prawie dwukrotne zmniejszenia się liczby bezrobotnych (o 19,3 tys.) w porównaniu z 2000 rokiem⁷. Największe spadki wystąpiły w obsztynach związanych z rozwojem tradycyjnego przemysłu przetwórczego – Samokow, Botewgrad, Ihtyman, Elin Pelin, Swoge. W woj. kujawsko-pomorskim skala tego zjawiska była z kolei dużo większa, ale dynamika spadku znacznie niższa. Według Wojewódzkiego Urzędu Pracy „woj. kujawsko-pomorskie należy do najbardziej zagrożonych zjawiskiem bezrobocia” (*Rynek...2008*) w kraju. W okresie 2000-2007 zmniejszenie liczby bezrobotnych szacuje się jedną trzecią (od 181, 2 tys. do 123,2 tys.os.).

Prawie połowa (45,9 %) bezrobotnych w województwie kujawsko-pomorskim w 2007 roku byli to bezrobotni zamieszkali na obszarach wiejskich. „...omawiana kategoria bezrobotnych to przede wszystkim ludzie młodzi (52,3% nie ukończyło 34 roku życia), o ogólnie niskim poziomie wykształcenia (73,9% – bezrobotnych zamieszkałych na wsi legitymowało się wykształceniem zasadniczym zawodowym bądź niższym) i łączącym się z tym brakiem kwalifikacji zawodowych. Cechą charakterystyczną tej grupy bezrobotnych był też wysoki udział osób dotychczas niepracujących (25,5% bezrobotnych mieszkańców wsi to grupa bez stażu pracy). (*Bezrobocie...2008*).

Pomimo zmniejszenia się liczby bezrobotnych o 56,6 tys. os. pomiędzy 2000 a 2007 rokiem skala zjawiska była wysoka. Największe spadki wystąpiły w powiatach chełmińskim i bydgoskim. „...Można mówić o wyraźnym przyspieszeniu tendencji zmniejszania się liczby bezrobotnych zamieszkujących tereny wiejskie” (*Bezrobocie...2007*) w ostatnich latach. Z kolei na terenach „gdzie zlokalizowana była znaczna ilość państwowych gospodarstw rolnych, pracownicy (charakteryzujący się niskim poziomem kwalifikacji zawodowych) po zamknięciu lub sprzedaży zakładu w latach 90-tych często do czasów obecnych pozostają bez pracy. Dodatkowo słabo rozwinięta miejska sieć osadnicza, niewielka liczba ośrodków przemysłowych przyczyniają się do powiększania stopy bezrobocia na tym obszarze. Pomimo najwyższej w kraju stopy bezrobocia, rzeczywiste liczby bezrobotnych mieszkających na tych terenach nie należą do największych w Polsce, wynika to niskiej gęstości zaludnienia charakteryzującej tą część kraju” (Ilieva, Świątek 2005).

Stopa bezrobocia w woj. kujawsko-pomorskim w całym badanym okresie była znacznie wyższa niż w Sofijskiej oblasti. Jednak tendencje zmian w obu jednostkach, ale również w obu krajach były podobne (ryc. 2).

⁷ Informacja dla poprzednich lat o Sofijskiej oblasti jest niepełna i dla porównania przyjmowane są jednakowe okresy.

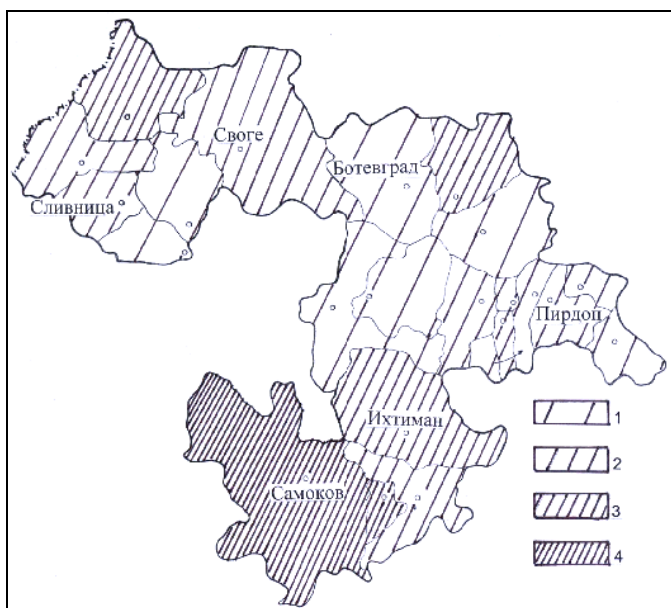
Ryc. 2. Stopa bezrobocia w Polsce, Bułgarii, oraz w badanych regionach.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Agencji Zatrudnienia, Dyrekcji „Regionalny Urząd Pracy” w Sofii, Wojewódzkiego Urzędu Pacy w Toruniu.

Na marginesie trzeba zaznaczyć także, że stopa bezrobocia w Polsce w ostatnich dwóch dziesięcioleciach cały czas była wyższa od stopy bezrobocia w Bułgarii. Porównanie krajów UE i wybranych krajów Europy Środkowo-Wschodniej pokazuje, iż najwyższe wartości w 2004 roku osiągała stopa bezrobocia w Polsce (18,8 %). Bułgaria (12,7 %) znajdowała się wtedy na czwartej pozycji za Polską, Słowacją i Chorwacją (Ilieva, Świątek, 2005). Według Eurostat Polska (9,6 %) w 2007 roku była na drugim miejscu wśród krajów UE, za Słowacją. Z kolei w Bułgarii (6,8 %) stopa bezrobocia jest niższa od średniej EU-27 (7,0%).

Analiza różnic przestrzennych pokazuje znaczną dyferencjację w badanych jednostkach. Różnice stopy bezrobocia między obsztynami w Sofijskiej oblasti w 2007 r. wahają się w granicach od 4,3 % (Zlatica) do 21,2 % (Dolna Bania), ale trzeba zaznaczyć że w 20 z 22 obsztynach stopa bezrobocia jest w granicach od 4,3 do 10,9 %. Porównanie różnic przestrzennych w 2000 roku i w 2007 roku pokazuje tendencję ich względnego łągodzenia. W wielu przypadkach stopa bezrobocia ludności wiejskiej jest wyższa niż wśród ludności miejskiej. Jedną z istotnych przyczyn tego stanu rzeczy jest bardziej niesprzyjająca struktura wiekowa siły roboczej na wsi, zwłaszcza w mniejszych ośrodkach osadniczych, jej niższy poziom edukacyjny i kwalifikacja zawodowa. We wsiach liczba miejsc pracy jest niedostateczna, a tempo tworzenia nowych niezadowalające. Ludność wsi, położonych niedaleko Sofii lub z wygodnymi powiązaniem transportowymi z Sofią, ma większe możliwości dojazdów do pracy do stolicy oraz wykazuje wyższą mobilność siły roboczej w stosunku do mieszkańców innych osiedli.

Obsztyny mogą być podzielone na 3 grupy w zależności od stosunku stopy bezrobocia do średniego wskaźnika bezrobocia dla oblasti (ryc. 3).

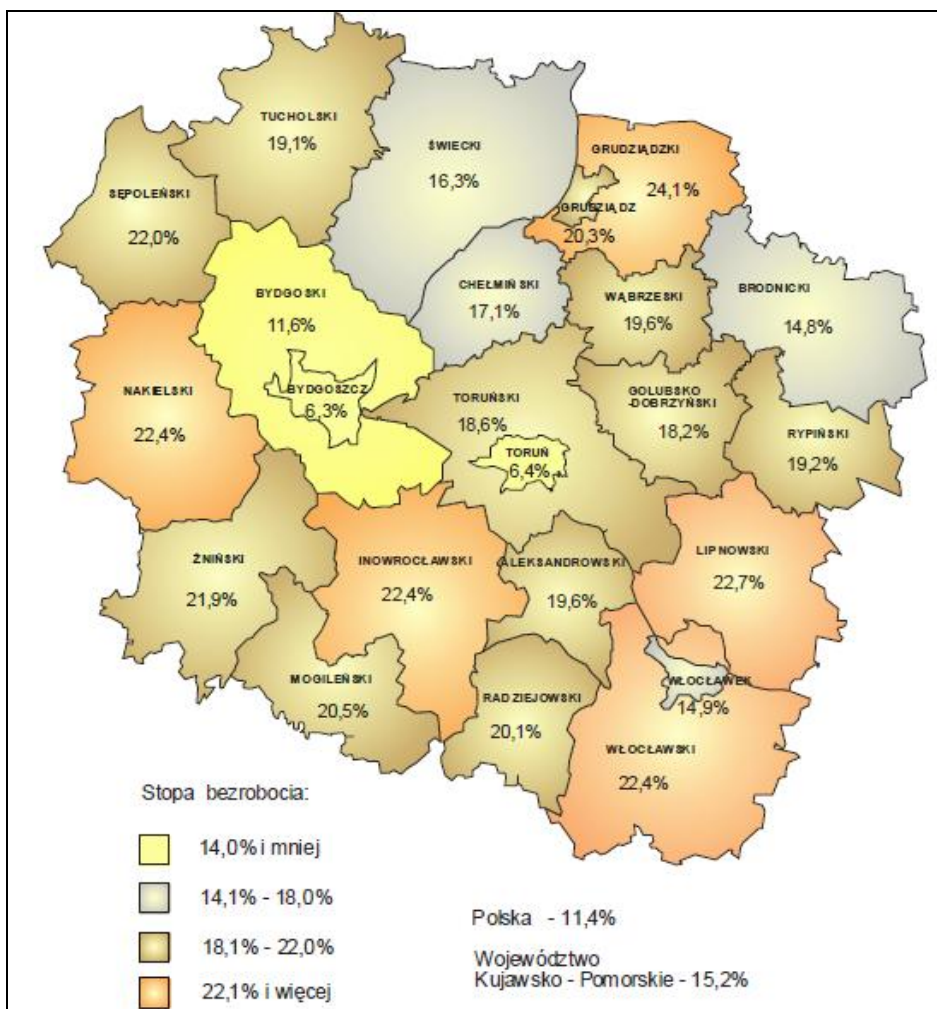
Ryc. 3. Stopa bezrobocia w Sofijskiej oblasti według obsztyn (2007 r.)

1 – 4-6%; 2 – 6,1-8 %; 3 – 9-11%; 4 – wyżej 13 %.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Dyrekcji „Regionalny Urząd Pracy” Sofia.

W pięciu z nich stopa bezrobocia jest wyższa od średniej. Wśród nich są Samokow, która charakteryzuje się nie tylko największą wśród obsztyn liczbą ludności i stosunkowo lepszym rozwojem gospodarczym, jak i mniejsze i słabsze rozwinięte jednostki. Wartością zbliżoną do średniej dla oblasti ma 5 obsztyn, które są jednak między sobą różnorodne pod względem wielkości i poziomu rozwoju gospodarczego. W ponad połowie obsztyn (12 z 22) stopa bezrobocia jest niższa od średniej dla oblasti.

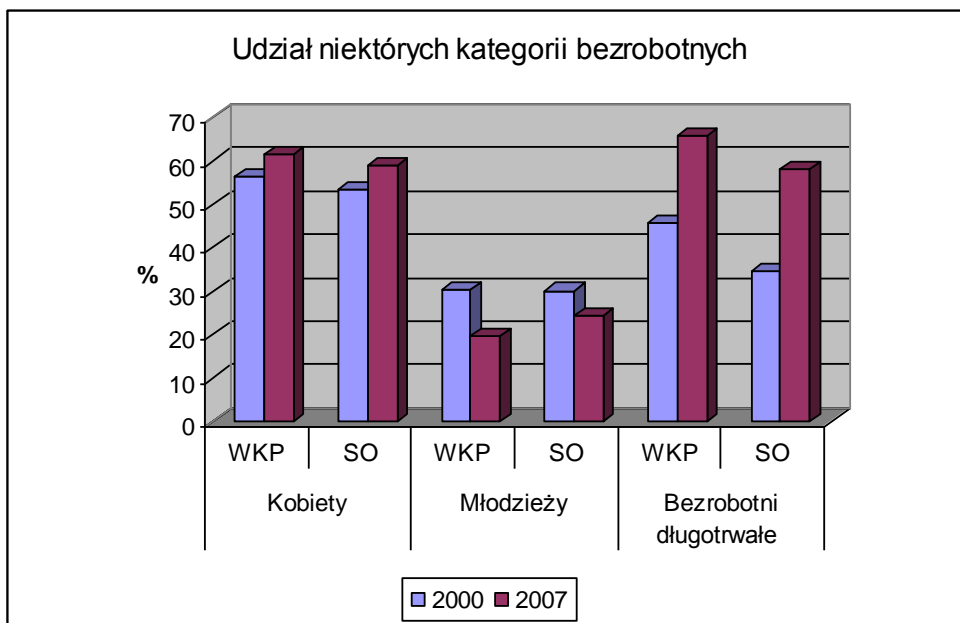
Analiza stopy bezrobocia w woj. kujawsko-pomorskim według powiatów w 2007 roku pokazuje dużą jej rozpiętość. Kształtuje się ona od 6,3 % w przypadku Bydgoszczy (powiat grodzki) do 24,1 % w Grudziądzu (powiat ziemski). Przeważająca grupa powiatów (15 z 23) charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem, oscylującym w dość wąskich granicach - od 18,2 % (Golub-Dobrzyń) do 22,7 % (Lipno). Są to przeważnie mniejsze i słabiej rozwinięte gospodarczo powiaty. W większych ludnościowo i lepiej rozwinięte gospodarczo jednostek (Bydgoszcz, Toruń, Włocławek – powiaty grodzkie, Bydgoszcz – powiat ziemski) stopa bezrobocia jest dużo niższa (ryc.4).

Ryc. 4. Stopa bezrobocia w województwie kujawsko – pomorskim (2007 r.)
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Toruniu.

W zależności od stosunku stopy bezrobocia powiatów do średniego wskaźnika dla województwa (dla 2007 roku) możemy podzielić powiaty w regionie na 3 grupy. Pierwsza grupa powiatów z niższą (3) i około średniej dla województwa wartością (4), druga duża grupa powiatów (16) z wskaźnikiem powyżej średniej.

Zarówno w woj. kujawsko-pomorskim, jak i w Sofijskiej oblasti, udział kobiet w grupie bezrobotnych jest większy od udziału mężczyzn. Bezrobocie wśród kobiet wpływa bardzo niesprzyjająco m.in. na założenie rodzin, zmniejszenie liczby urodzin, co jest szczególnie poważnym problemem w przypadku Bułgarii. W obu badanych regionach w latach 2000-2007 obserwuje się jednak zmniejszenie ich udziału w ogólnej liczby bezrobotnych. Jednak są odstępstwa od tej prawidłowości. W Sofijskiej oblasti jest to widoczne w niektórych małych, słabiej rozwiniętych obsztinach oraz w obsztinach, gdzie są zakłady przemysłowe zatrudniające przeważnie mężczyzn. Tam bezrobocie wśród kobiet utrzymuje się nadal na wysokim poziomie (Złatica, Pirdop). W woj. kujawsko-pomorskim jest to widoczne z kolei na obszarach typowo wiejskich. W obu badanych jednostkach kobiety pozostają bezrobotne dłużej niż mężczyźni (ryc. 6).

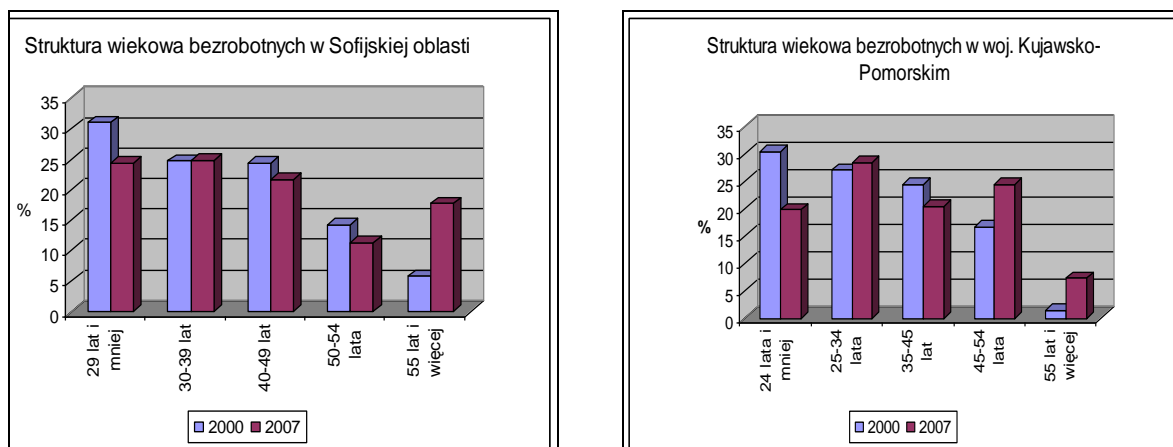
Ryc. 5. Struktura bezrobocia w woj. kujawsko – pomorskim i Sofijskiej oblasti w 2007 r.
(WKP -Województwo kujawsko-pomorskie; SO – Sofijska oblast)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Dyrekcji „Regionalny Urząd Pracy” w Sofii, Wojewódzkiego Urzędu Pacy w Toruniu.

Jeżeli chodzi o bezrobotną młodzież, to w Polsce w tej kategorii są osoby bezrobotne w wieku do 24 lat, natomiast w Bułgarii w wieku do 29 lat. Samo bezrobocie w tym przypadku jest dużym problemem społecznym związanym z zaburzeniem kariery młodych osób, które po ukończeniu szkoły wkraczają na rynek pracy. Młodzi ludzie, pragnący rozpocząć pracę napotykają się z brakiem pracy, który uniemożliwia im przede wszystkim na usamodzielnienie się i ustabilizowanie sytuacji życiowej. Ten fakt komplikuje dodatkowo frustracja związana z niemożliwością wykorzystania nabytej w szkole wiedzy, która w bardzo szybkim czasie ulega zapomnieniu.

W ostatnich latach obserwuje się jednak trwałą tendencję do zmniejszania się bezrobocia wśród młodzieży, zarówno w liczbach bezwzględnych jak i udziale w ogólnej liczbie bezrobotnych. Zmniejszenie liczby bezrobotnej młodzieży w obu badanych jednostkach jest wynikiem nie tylko sukcesywnej polityki na regionalnym rynku pracy, ale też konsekwencją emigracji ludności w młodym wieku, zwiększeniem się liczby studentów, itp. W Bułgarii „zmniejszenie bezrobocia wśród młodzieży to jeden z podstawowych priorytetów polityki zatrudnienia, przeprowadzoną Agencją Zatrudnienia w ostatnich latach” (*Aktualizowana...2008*) w całym kraju. Identyczne są cele polityki na rynku pracy, dotyczącej problemów młodzieży w Polsce. Niezależnie od tego, bezrobocie w tej grupie w Sofijskiej oblasti, wynoszące w 2007 roku 24,4 % jest większe w stosunku do średniego wskaźnika w Bułgarii (20,2 %). Dotyczy to również woj. kujawsko-pomorskiego, gdzie jednak wartości bezwzględne w tej kategorii zmniejszyły się okresie 2000-2007 r. dwukrotnie. Ponad połowę bezrobotnych do 25 roku życia stanowią mieszkańcy wsi.

Struktura wiekowa bezrobotnych pokazuje, że ponad 50 % to osoby w stosunkowo młodym wieku (do 39 lub 34 lat). Dotyczy to Sofijskiej oblasti, jak i woj. kujawsko-pomorskiego (ryc. 6).

Ryc. 6. Struktura wieku bezrobotnych w Sofijskiej oblasti i woj. Kujawsko-pomorskim w 2007r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Dyrekcji „Regionalny Urząd Pracy” w Sofii, Wojewódzkiego Urzędu Pacy w Toruniu.

Udział bezrobotnych w wieku ponad 50-55 lat nie jest wysoki, ale bezrobotni tej grupy wiekowej trudniej mogą znaleźć prace. Bardzo często wynika to z powodu niskich kwalifikacji zawodowych lub ich braku, czy też niedostatecznego poziomu wykształcenia. W liczbach bezwzględnych liczebności tej grupy się zwiększa - w Sofijskiej oblasti słabej, natomiast w woj. kujawsko-pomorskim bardzo wyraźnie. Na marginesie można dodać, że udział tej grupy w Sofijskiej oblasti przyjmuje najniższe wartości w kraju.

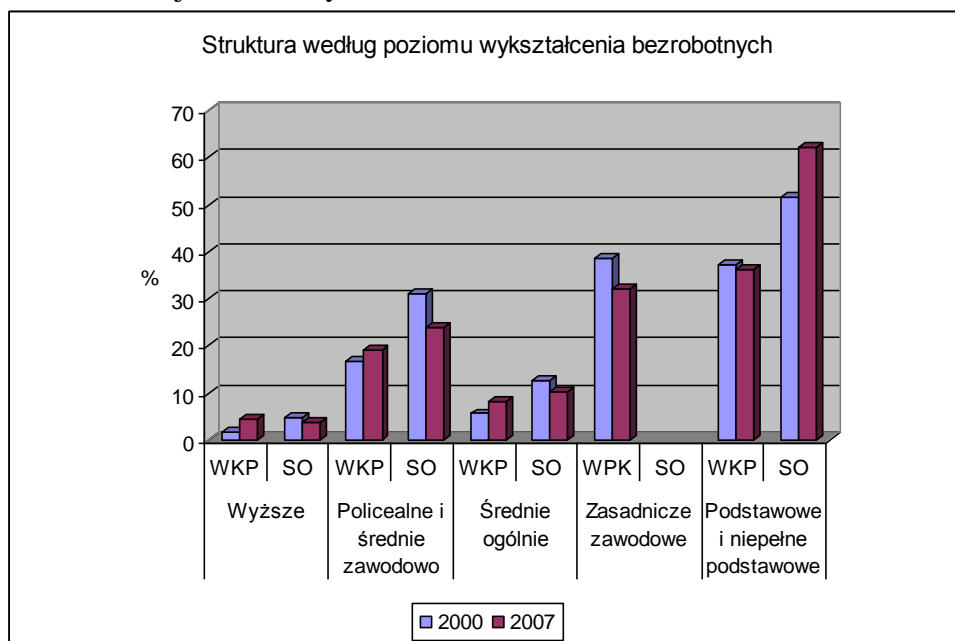
Poważnym problemem na badanych rynkach pracy jest bezrobocie długotrwałe (długoterminowe). Skutki tego zjawiska doprowadziły do powstania obszarów biedy i wykluczenia społecznego. Istnieje silna współzależność między rozwojem ekonomicznym, charakterystyką siły roboczej, a przestrzennym rozkładem długotrwałego bezrobocia. Najczęściej najliczniejsze grupy długotrwałych bezrobotnych znajdują się w jednostkach charakteryzujących się słabszym rozwojem gospodarczym, niskim wskaźnikiem zatrudnienia i wysoką stopą bezrobocia.

Liczba długotrwałych bezrobotnych zmniejszyła się generalnie w badanym okresie. Było to zjawisko silniejsze w woj. kujawsko-pomorskim, zwłaszcza w odniesieniu do grupy pozostającej bez pracy 12-24 miesięcy, natomiast słabsze w Sofijskiej oblasti. W całej Sofijskiej oblasti skala zjawiska jest niewielka (5,7 tys. os., 2007 r.), ale bardzo wysokim odsetkiem długoterminowych bezrobotnych charakteryzują się niektóre lokalne rynki pracy (w obsztynach Prawec i Samokow 69-70 %, Swoge, Dolna Bania 60-65 %). Inny charakter ma zjawisko długoterminowego bezrobocia w woj. kujawsko-pomorskim, gdzie problem ten ma bardzo wysoką skalę. Prawie 80 tys. osób to osoby długotrwałe bezrobotne, w tym około połowy powyżej 24 miesięcy. Bardzo wysoki w grupie bezrobotnych pozostających bez pracy ponad 24 miesięcy jest udział kobiet, który wynosił około 75 % w 2007 roku). Problem jest bardzo poważny też na obszarach wiejskich, gdzie ponad 67 % bezrobotnych to bezrobotni długoterminowi (*Bezrobocie... 2008*).

Wysoki udział bezrobotnych o niskim poziomie wykształcenia oraz brak specjalizacji zawodowej i kwalifikacji powoduje istotne utrudnienia w znalezieniu pracy, co w efekcie przedłuża okres pozostawania bez pracy. W Sofijskiej oblasti około 60 % bezrobotnych posiada podstawowe i niepełne podstawowe wykształcenie⁸ (ryc. 7). Jednocześnie dla oblasti typowym jest wysoki udział bezrobotnych o średnim wykształceniu zawodowym. Według badań Regionalnego Urzędu Pracy „W Sofijskiej

⁸ W Bułgarii nie wydziela się grupy „wykształcenie zasadnicze zawodowe”

oblasti jest rozwinięta baza szkół średnich zawodowych, ale część z nich proponuje zawody, nieodpowiadające teraźniejszym wymaganiom rynkowym. Po zakończeniu nauki młodzież jest niekonkurencyjna i stanowi kontyngent dla biur pracy” (*Pazarat...2006*). Z kolei w woj. kujawsko-pomorskim 68,5 % bezrobotnych posiada najniższe wykształcenie. Szczególnie niesprzyjająca sytuacja występuje tu na obszarach wiejskich gdzie aż „73,9% spośród bezrobotnych mieszkańców obszarów wiejskich legitymowało się w końcu 2007 roku wykształceniem zasadniczym zawodowym lub niższym” (*Bezrobocia...2008*). Niesprzyjający obraz charakterystyki jakościowej bezrobotnych w obu analizowanych regionach dopełnia wysoki udział osób z niskim lub całkowitym brakiem kwalifikacji zawodowych.

Ryc. 7. Struktura wykształcenia bezrobotnych w woj. kujawsko-pomorskim i Sofijskiej oblasti w 2007r (WKP -Województwo kujawsko-pomorskie; SO – Sofijska oblast)
 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Dyrekcji „Regionalny Urząd Pracy” w Sofii, Wojewódzkiego Urzędu Pacy w Toruniu.

Polityka walki z bezrobociem

Na początku lat 90-tych XX w. na rynkach pracy w obu badanych jednostkach, jak w obu krajach, przeważały działania pasywne. Wiązały się one przeważnie z rejestracją bezrobotnych, wypłacaniem zasiłku, rejestrowaniem ofert pracy i pośredniczeniem pomiędzy bezrobotnymi a pracodawcami poszukującymi pracowników. Jednocześnie wzrastało znaczenie i zasięg prowadzonych działań o charakterze aktywnym takich jak: programy kwalifikacji i przekwalifikowania pracowników oraz bezrobotnych, wspieranie działań prowadzących do stworzenia nowych miejsc pracy, etc. Od końca lat 90-tych przeważają już aktywne działania związane ze zwalczaniem bezrobocia. Polityka państwa nastawiona jest na rozwój rynku pracy, zwiększanie zatrudnienia, zwiększenia kwalifikacji zawodowych osób pracujących i bezrobotnych oraz na ochronę bezrobotnych. Jest ona dopasowana do Europejskiej Strategii Zatrudnienia – która kładzie nacisk na lepsze przystosowanie do wymagań rynku pracy, promowanie przedsiębiorczości, powiększanie zdolności adaptacyjnych przedsiębiorstw, implementację polityk zakładających równość na rynku pracy. Zwiększony został także budżet przeznaczony na działania podejmowane na rynku pracy, wzrosło znaczenie różnych mechanizmów zatrudnienia subsydiowanego przez państwo.

Aktywne działania związane z zwalczaniem bezrobocia mają istotne znaczenie dla rozwoju regionalnych i lokalnych rynków pracy. W obu jednostkach prowadzone są specjalnie programy przygotowane do walki z problemem bezrobocia. W ramach tego, w woj. kujawsko-pomorskim realizowane są komponenty regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Wśród priorytetów programu wymienić należy: aktywizację obszarów wiejskich, otwarcie rynku pracy dla wszystkich bezrobotnych, ich aktywizację. W ciągu ostatnich lat w wyniku dynamicznego rozwoju sektora prywatnego stwarzane są subsydiowane miejsca pracy w efekcie tych wysiłków zmniejszyło się wyraźnie zatrudnienie nieformalne („na czarno”) i wzrosła liczba miejsc pracy.

Specyficznie dla Sofijskiej oblasti w ostatnich latach jest wysoki procent skorzystania z ofert prac. Liczba bezrobotnych na 1 ofertę jest tu stosunkowo niska i wynosi 11 osób, co daje wartość równą średniej krajowej (w 2007 roku). Jednak ma ona dużą rozpiętość między poszczególnymi obsztynami. Waha się ona od 4 do 6 osób (Elin Pelin, Botewgrad) do 104 (Dolna Bania). Na to nakłada się pozytywny wpływ bezpośredniego sąsiedztwa niektórych obsztyn i ich wygodne połączenia transportowe z Sofią, co zwiększa możliwości znalezienia pracy i odciąża rynek lokalny.

W 2007 roku aktywne działania na regionalnym rynku pracy w Sofijskiej oblasti wyrażało się uczestnictwem w 15 z 30 stosowanych w kraju programach walki z bezrobociem. Ponad 60 % bezrobotnych włączonych było w Narodowy Program „Od pomocy socjalnej do zabezpieczenia zatrudnienia”. Środki z tych programów były nakierowane do przede wszystkim do obsztyn z największą liczbą bezrobotnych. Wysoki udział bezrobotnych bez kwalifikacji, którzy podjęli pracę pokazuje, że z jednej strony ważne znaczenie ma realizacja programów i podejmowanie działań w tym zakresie, a z drugiej dalsza aktywizacja zatrudnienia. Prawie 70 % bezrobotnych w oblasti nie ma żadnych kwalifikacji zawodowych. Dla poprawy tej sytuacji i podwyższenia konkurencyjności bezrobotnych na rynku pracy, znaczna część działań aktywnych i środków przewidziana została na zdobycie lub podwyższenie kwalifikacji zawodowej.

Z kolei liczba bezrobotnych na 1 ofertę pracy w woj. kujawsko-pomorskim wyniosła 106 osób. W latach 2000-2007 r. zmniejszyła się tym samym ponad 4 razy, ale niezależnie od tego jest kilkakrotnie większa od średniej dla kraju wynoszącej 39 ofert. Według danych WUP w Toruniu w 2007 roku podjęło pracę 9,6 tys. bezrobotnych, przede wszystkim w sferze niesubsydiowanej (81,6 % podjęć pracy) (*Rynek...2008*). Istotne znaczenie dla walki z bezrobociem miała realizacja kilkunastu programów na rynku pracy. Najważniejszym z nich jest Program Operacyjny Rozwój Zasobów Ludzkich, Zintegrowany Program Rozwoju Regionalnego, Praca i Środowisko 2007 oraz wdrażany Program Operacyjny Kapitał Ludzki. Specjalne programy i działania są nakierowane do bezrobotnych na wsi, bezrobotnej młodzieży i kobiet. Realizacja zadań finansowana jest z budżetu krajowego, budżetów samorządów lokalnych oraz z budżetu inicjatyw wspólnotowych.

Podsumowanie

W następnych latach według danych dla Polski i Bułgarii będą nadal kontynuowane aktywne działania na krajowych i regionalnych rynkach pracy jako narzędzia podwyższenia konkurencyjności siły roboczej i zwiększenie aktywności zawodowej ludności. W 2009 roku w obu krajach oczekuje się zwiększania liczby bezrobotnych i stopy bezrobocia jako konsekwencji opóźnienia wzrostu gospodarczego w wyniku światowego kryzysu gospodarczego. Będzie to wpływało negatywnie w dłuższym okresie czasu na regionalne i lokalne rynki pracy w woj. kujawsko-pomorskim i sofijskiej oblasti.

Literatura

Aktualizirana Strategia po zаетostta na Republika Bulgaria 2008-2015 godina. (Aktualizowana Strategia Zatrudnienia w Republice Bułgarii), Ministerstwo na truda i socjalnata polityka, Sofia, 2008. [http:// www.mlsp.government.bg](http://www.mlsp.government.bg).

Bezrobocie na wsi w Wojwodztwie Kujawsko-Pomorskim w 2007 roku. – Wojwodzki Urząd pracy, Wydział informacji, badań, analiz. Toruń, 2008, [http:// www.wup.torun.pl](http://www.wup.torun.pl)

Bezrobocie_na_wsi_2007.pdf.

Godyszni 2007. Ministerstwo na truda i socjalnata polityka, Agencja po zаетosta, Sofia, 2008.

Ilieva, M., D. Świątek, 2005, Bezrobocie w Bułgarii i Polsce w okresie transformacji społeczno-gospodarczej. Referat na konferencji „Regionalne i lokalne rynki pracy – od dysproporcji do spójności”, Białowieża.

Ilieva M., 2009, Bezrobotica w Sofijska oblast – sytuacja i problemi (Bezrobocie w Sofijskiej oblasti – stan i problemi). – W: Pryrodni nauki 2008, (w druku).

Naselenie i demografski procesy 2007 (Ludność i procesy demograficzne 2007), Nacjonalen statystyczny instytut, Sofia, 2008.

Pazarat na truda w Sofijska oblast prez 2005 godina (Rynek pracy w Sofijskiej oblasti w 2005 r.), Dyrekcja „Regionalna Slużba po Zаетosta”, Sofia, 2006, [http:// www. Drszy.dyndns.org](http://www.Drsz.dyndns.org).

Pazarat na truda w Sofijska oblast. Januari-juni 2005 godina (Rynek pracy w Sofijskiej oblasti. Styczeń-czerwiec 2006 r.), Dyrekcja „Regionalna Slużba po Zаетosta”, Sofia, 2007, [www.Drszy.dyndns.org/download/SofOblast010606.pdf](http://www.Drsz.dyndns.org/download/SofOblast010606.pdf).

Rocznik Statystyczny Województwa Kujawsko-Pomorskiego 2008.

[http:// www stat.gov.pl](http://www.stat.gov.pl).

Rynek pracy w woj. kujawsko-pomorskim w 2000 roku. – Wojwodzki Urząd pracy, Wydział informacji, badań, analiz. Toruń, 2001.

Rynek pracy w woj. Kujawsko-Pomorskim w 2007 roku. – Wojewódzki Urząd pracy, Wydział informacji, badań, analiz. Toruń, 2008, Rynek pracy i programy rynku pracy w Statystyczny Godyszni 2007 (Rocznik Statystyczny 2007), Nacjonalen statystyczny instytut, Sofia, 2008.

Statystyczny Sprawocznik 2008 (Mały Rocznik Statystyczny 2008). Nacjonalen statystyczny instytut, Sofia, 2008.

Strategia po zаетosta 2004-2010 (Strategia zatrudnienia 2004-2010), Ministerstwo na truda i socjalnata polityka, Sofia, 2003, www.mlsp.government.bg.

Węclawowicz G., 2002, Przestrzeń i społeczeństwo współczesnej Polski, PWN, Warszawa.

Zаетost i bezrobotica. Godyszni danni 2007(Zatrudnienie i bezrobocie. Dane roczne 2007). Nacjonalen statystyczny instytut, Sofia, 2008.

Zakon za zakrila pri bezrobotica i nasarczawane na zаетosta (Ustawa o ochronie bezrobotnych i stymulacji zatrudnienia), 1997. Darżawen Westnik (Gazeta Państwowa), br. 120.

Zakon za nasarczawane na zаетosta (Ustawa o stymulacji zatrudnienia), [ww.mlsp.government.bg](http://www.mlsp.government.bg).

Abstract

The investigation of unemployment as a socio-economic phenomenon is very important for the economic geographical research. The comparison of the unemployment on the regional labour market in Kujawskie-pomorskie province (Poland) and Sofia district (Bulgaria) shows similar characteristic features and trends in the changes of unemployment during the

period under investigation. The major priorities in applied labour policy in both regions during the recent years are active measures, concerning unemployment restriction and implementation of national, regional and local projects and programs for the employment stimulation.

Key words: Unemployment, regional labour market, labour market policy, Poland, Bulgaria, Kujawsko-pomorskie province, Sofia district